

Zcela specifický je příběh letce Harryho Erbena, jinak Jiřího Hanuše Erbena, žida slovenského původu, který bojoval v řadách britské perutě a v únoru 1945 byl sestřelen a padl do zajetí. Seznámili jsme se v roce 2002.

Harry, mohl bys něco říci o svém dětství a o tom, jak jsi před Hitlerem utíkal do Anglie?

Narodil jsem se ve Vídni 15. 8. 1921. Rodina otce pochází ze slovenské Nitry. Dědeček nikdy nepřijal rakouskou státní příslušnost, takže když Hitler obsadil Rakousko, měli jsme jako Čechoslováci možnost vycestovat. Moje původní jméno je Heinz Georg Roland Erben, ale když jsem žádal ve Vídni o pas v dubnu 1938, úředník na ambasádě ignoroval jméno Roland a zapsal moje další dvě jména v překladu čili Jiří Hanuš Erben. Pohnuté dny roku 1938 mě zastihly v Praze, kam jsem přiletěl z Londýna. Ze vzduchu byly vidět německé jednotky stahující se kolem hranic. V Praze jsem si koupil lístek do Nitry s tím, že tam chci vstoupit do armády. Cesta byla zdlouhavá, ale když jsem přišel do náborové kanceláře, řekli mi, že mě nepotřebují, protože nás Anglie zradila. Zde jsem se setkal s částí své rodiny. Nedlouho potom jsme se přestěhovali do Prahy, kde si můj otec pronajal dva byty v ulici Fochova 9 na Vinohradech. Zřídil zde pobočku své firmy Erben a synové a prodával brzdy a výrobky z azbestu. Koncem ledna 1939 otec odletěl do Anglie, aby zařídil záležitosti kolem našeho příjezdu. Najednou jsem byl v 18 letech zodpovědný za chod firmy.

Když Němci vpochodovali do Prahy, začala se stahovat mračna. My Židé jsme potřebovali povolení k odjezdu, a tak jsme celé dny prostáli ve frontě na úřadě. Když už to vypadalo beznadějně, sestra Manzi se tam protlačila a za půl hodiny jsme měli pět povolení. Nasedli jsme do vlaku, který nás měl odvézt do Holandska, na německo-holandské hranici po nás strážný ani nechtěl povolení a pustil nás dál. Problémy nastaly v Holandsku, kde nás místní celníci odmítli pustit, protože nemáme víza do Anglie. Naštěstí stačil telefonát strýci Poldimu do Berlína, který vše zařídil a za pár dnů se objevil i s letenkami Hamburg–Croydon. Bylo to za pět minut dvanáct.

Jaká byla tvoje cesta k RAF?

Byl jsem odveden v den svých 20. narozenin, tedy 15. 8. 1941. Absolvoval jsem výcvik a odeslali mě na kurz do jižní Afriky. Odtud jsem se vrátil jako navigátor s tím, že mě poslali k 8. skupině Pathfinderů. Tady jsem se musel hlásit do Mosquito Training Course ve Warboys, abychom se naučili pracovat s retem a vytvořili osádku. Vybral si mě 32letý Holanďan Harry Gust. Letěl jsem s ním 43 z celkového počtu 46 operací. Pak nás poslali k 608 sq. v Dowham Market v Norfolku. Náš první nálet byl na Essen.

Průměrná životnost osádek byla 6 náletů, byli jste pověřčiví, snažili se nějak přivábit štěstěnu na svoji stranu?

Myslím, že každý měl nějaký rituál. Já když jsem si v šatně před svým prvním náletem

přezouval boty vycházkové za letecké, stalo se, že jsem vytáhl nejdříve levou botu, takže jsem ji tam vrátil a vzal pravou. Před další operací jsem se opět přezouval a vytáhl jsem pravou botu. Takže jsem ji tam dal zpátky, vzal levou botu jako při prvním náletu, vrátil ji tam a pak vzal opět pravou. Začaly se z toho stávat komplikované záležitosti, které si osádka pečlivě hlídala. Když se to udělalo jinak nebo zapomnělo, bylo to špatné znamení. Každý nosil fotky, amulety a osobní předměty. V momentě, kdy jsi vstoupil do jídelny na předletovou večeři, jsi cítil zvláštní napětí až do té doby, než jsi opět přistál. Další rituál bylo nastupování do letadla. Nejdřív lezl po žebříku pilot se svým padákem, potom navigátor se svými pomůckami. Pokaždé na nás mechanici zvolali: „Good luck serge“ (hodně štěstí, seržo). Když jsem jim řekl „díky“ při nástupu na svoji 46. operaci, kousl jsem se do jazyku. V tu chvíli jsem věděl, že se nevrátím. Myslím, že to věděli i mechanici. To bylo 28. 2. 1945.

Co následovalo?

Únor byl pro mě vůbec zajímavý měsíc. 22. 2. jsem obdržel vyznamenání DFM za své služby. Koncem měsíce mi manželka poslala první fotky mého šestitýdenního syna Michaela. Pak přišel rozkaz k náletu na Berlín. Dostali jsme zásah flakem a museli skákat z výšky 25 000 stop. Hned při opuštění letadla mi vítr vzal obě boty a trhnutí padákem potom i vědomí. Probudil jsem se ve výšce asi 10 000 stop a za chvíli těžce dopadl na zemi. Vydal jsem se jen v ponožkách do vesnice Detz, kus od Magdeburgu. Zastavil mě příslušník Volkstumu, nabídl jsem mu cigaretu a požádal ho, ať mě odvede na policejní stanici. Zde jsem strávil první noc. Eskortovali mě do Hannoveru na velitelství Luftwaffe a odtud mě odvedli k vlaku. Protože byl večer a žádný spoj nejel, navrhl jsem svému strážci, že bychom mohli jít na pivo. Podíval se na mě, zda jsem se nezbláznil, ale šel se mnou. Protlačil jsem se až k barovému pultu a objednal 2 piva. Strážce zaplatil a my se posadili za stálé pozornosti ostatních, které upoutala moje uniforma. Když jsme se dohadovali, zda si dáme ještě druhé pivo, cítili jsme, že se bar vyprazdňuje. Ve dveřích stál důstojník wehrmachtu, který začal na můj doprovod rvát, co si to dovoluje pít pivo s nepřítelem a že ho pošene k válečnému soudu. Čekali jsme na nádraží až do 5.30 ráno a pak odjeli do Oberurselu. Zde mě šoupli na samotku a po dva dny jsem nikoho neviděl. Při výslechu jsem neřekl víc, než obvyklé jméno, hodnost a číslo. Po několika dnech marného snažení mě Němci dali na vlak směrem Stalag Luft III. Po několika týdnech přišel rozkaz k pochodu, směr tábor Moosburg. Počasí bylo už mírné a obdrželi jsme balíčky Červeného kříže, takže jsme se na rozdíl od Němců měli relativně dobře. Strážce, většinou muži kolem šedesátky, se o nás nestarali a farmáři nám ochotně dali vodu a měnili potraviny za cigarety. Moosburg byl přeplněn zajatci a zdravotní podmínky byly velmi špatné. Tady jsem se dočkal svobody, když přijel osobně generál Patton se svojí 3. armádou. Přijeli rovnou z Dachau, kde viděli všechna ta zvěrstva, a proto ve své zlobě postříleli všechny strážné u našeho tábora. Pak přišel 9. květen a Dakota nás z letiště Straubing dopravila do Paříže. Tam jsem oslavil konec války.

Bylo těžké se vrátit zpátky do civilního života?

Já jsem byl v zajetí poměrně krátce, takže jsem tyhle potíže neměl. V roce 1946 jsem opustil RAF, ale pak jsem se tam ještě vrátil, abych byl demobilizován v roce 1951. Začal jsem podnikat, svoji firmu H. Erben Ltd s filiálkami v Anglii a Rakousku jsem vedl až do roku 2001.

Ještě nějaký čas jsem bydlel ve Vídni s tím, že jsem trávil i nějakou dobu v Itálii ve své vile a nebo v Anglii. Ale když mi bylo 85, řekl jsem si, že je čas si odpočinout, prodal jsem byt ve Vídni a přestěhoval se s manželkou natrvalo o italského přímořského letoviska. Tady se teď věnuji studiu a rád bych napsal svoje memoáry.

Tomu se říká ŽÍT NAPLNO.

Vítek Formánek